

A MAI KOVÁSZNA MEGYE NÉPESSÉGSZÁMÁNAK ALAKULÁSA 1910–1969

DÁVID ZOLTÁN

Kovászna – az egykori Háromszék – megye népességszámának alakulását annak a szerencsés körülménynek következtében tudjuk több mint fél évszázadon keresztül végigkísérni, hogy Sepsiszentgyörgyön 1969-ben megjelent egy kötet, amely a megye helységeinek gazdasági, társadalmi és kulturális helyzetéről átfogó képet nyújt. Ez a statisztikai adatokban gazdag munka* sok egyéb mellett a helységek népességszámát is részletesen közli, feltüntetve a közigazgatási egységek legkisebb alkotóelemeit is. Ez különösen azért fontos, mert a román népszámlálási kötetek nem tartalmazznak községi adatsorokat, és eddig csak a megyei végeredmények, illetve különböző összevont csoportok (városok-falvak) adatai álltak rendelkezésünkre. Ez az értékes összeállítás lehetővé teszi részletes demográfiai vizsgálatok és megfigyelések elvégzését.

Erre különösen azért van szükség, mert az 1910 és 1969 között végbemenő gyökeres társadalmi és gazdasági változások e tájon is sok tekintetben átformálták a népesség életét. Elég utalni a városi fejlődés, az iparosítás vagy a mezőgazdaság szövetkezetesítésének következményeire. E jelenségek demográfiai hatásának bemutatása mellett arra is választ keresünk, hogy a változások mennyire befolyásolták a megye magyar lakosságának számát, illetve területi elhelyezkedését. A statisztikai adatok vizsgálatának a Romániában meghirdetett területrendezési tervek adnak különös fontosságot, hiszen a megszüntetésre ítélt települések lassú elsorvasztása jóval korábban elkezdődött, s számadataink e hosszú folyamat egyik állomását jelzik.

Földrajzi áttekintés

Az 1967. évi romániai közigazgatási rendezés során létesített Kovászna megye kiterjedése nem sokkal különbözik az egykori Háromszéktől, ami az adatok összehasonlítását nagyban megkönnyíti. Székhelye, egyben legfontosabb városa Sepsiszentgyörgy; területén összesen 128 település található, 5 város és 30 község. Ezek a sajátos román közigazgatási fogalmak tulajdonképpen városi vagy községi körzeteket jelölnek, amelyek több, a központhoz lazán kapcsolódó helységet fognak össze. Elnevezésük szerint vannak *városi alárendeltségű községek* és *városhoz tartozó falvak*, míg a több alkotóelemből álló községek közt nincs terminológiai különbség a központnak kijelölt és a hozzátartozó helységek közt. Általában 3-4 falu alkot egy községet, de a nemrég várossá emelt Bodzafordulónál 11 települést számolhatunk, Uzon község 7, Bárót város és Nagyborosnyó község 6–6 helység népességét fogja össze.

* Kovászna megye. Sepsiszentgyörgy, 1969.

A megye területe az 1910. évi állapothoz képest kilenc helyiséggel nőtt és négyvel fogyott. Ide került az egykori Udvarhely megyéből Bardóc, Bibarcfalva, Erdőfüle, Felsőrákos, Kisbacón, Magyarhermány, Olasztelek, Száldobos és Vargyas; Bákó megyéhez csatolták Sósmezőt, Brassó megyéhez Lüetet, Bodolát és Nyént.

Jóval több települést érintettek a *közigazgatási átszervezések*: számos régi falu beolvadt a mellette fekvő nagyobb helységbe, másutt új telepek keletkeztek. Ezek a pontosan nem mindig követhető változások sokszor csak a feldolgozás során tűntek ki, mint például Kézdivásárhelynél, amelyről kiderült, hogy 1910 óta nemcsak a kötetben is feltüntetett Nyujtódót, de Kézdioroszfalu, Kézdisárfalva és Kézdiszászfalu népességét is felszívta. Ugyancsak kitűnt, hogy Torjában bent szerepel Karatnavolál adata (amely néhány évtizeddel ezelőtt maga is két helységből alakult); Réty magába olvasztotta Komollót, Zabola Pávát és így tovább. A forrásul szolgáló kötetben ugyanakkor számos olyan falurészt és „külkerületi lakotthelyet” találunk, amelyek az 1910. évi magyar népszámlálásban és a korábbi helységnévtárakban nem szerepeltek önálló helységgként. Ilyen Bölönnél Bölönpatak, Lisznyónál Lisznyópatak, Nagyborosnyónál Kispatak, Polyánnál Kerpenyes, Kézdiszentléleknél Kiskászon, Dobollónál Márkosrét. Az Uzonnál szereplő Lunka 1910-ben még csak név nélküli „külterület” volt. A több helynévben is ismétlődő „patak” utótag általában újabb telepítésekre, a hegyek között létesülő irtásfalvakra utal. Akadnak azután teljesen új települések, mint a Nagybacón határába tartozó, 193 lakost számláló Uzonkafürdő és az Esztelnek határában kialakult Kerpenyes, amelyekbe gyimesi csángók költöztek. Nem szerepelt korábban Bodzaforduló alkotóelemei közül Fenyős, Scradoasa, Kraszna, Merisor és Zabrató, Bárkány azelőtt Zágonhoz, Salamás és Nagypatak Kisborosnyóhoz, a ma Virágospatakknak nevezett egykori Tálpatak Bikfalvához tartozott, az 1900-ban még önálló Bodzavám viszont megszűnt és egykori területének egy részét Brassó megyéhez csatolták. E példák feljegyzésével nem annyira az összehasonlítások nehézségeit akartam illusztrálni, mint inkább az esetleges további feldolgozások munkáját megkönnyíteni.

A közigazgatási változások egészében véve nem állítottak megoldhatatlan feladatok elé. A helységek többségében a keretek nem változtak, az 1969. évi adatközlés világos szerkezete, apró részekre épülő rendszere megkönnyítette feladatunk elvégzését.

A *demográfiai folyamatok* követésére a népszámlálások szinte egyetlen forrásaink. A változtatások szemléltetésére egyelőre elegendőnek látszott három adatsor feldolgozása: a Kovászna megyei kötetben közölt 1969. évi román adatokat az 1910. és 1941. évi magyar népszámlálás eredményeivel vettem össze. Nem használhattam fel az 1956. évi román népszámlálást, mert Kovászna megye községei akkor részben a Magyar Autonóm Tartományhoz, részben Brassó megyéhez tartoztak. A vizsgálat alapjául az 1969. évi helyzetet tekintettük.

A forrásul szolgáló kötetben szereplő községi adatok összesítése szerint Kovászna megye népessége 1969-ben 181.153 főt tett ki. Ez némileg eltér az ugyanott közreadott végeredménytől, amely szerint a megyében 1969. I. 1-én 180.694 lakos élt. Az eltérés okát nem tudom megmagyarázni. (A községi adatoknál a kötet szerkesztői nem tüntették fel, hogy a népességszámok milyen időpontból valók. Eleinte úgy tűnt, hogy az adatokat az 1966. évi népszámlálásból merítették, de az összesítés eredményei amellettszólnak, hogy az 1969-ig továbbszámított értékeket adták meg.)

A megye népességszámát az ugyanazon területre számított 1910. évi adatokkal összehasonlítva megállapítható, hogy 1910 és 1969 között a megye lakosságának száma húsz százalékkal növekedett. Minthogy a népesség természetes szaporulata az eltelt 59 esztendő alatt ennél jóval többre becsülhető, a tényleges népmozgalom eredménye e szerint jelentős vándorlási veszteséget jelent.

Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy Háromszék megye népmozgalma már 1869 és 1910 között is hasonló jellegzetességeket mutatott. Népeségyszáma 128.881-ről mindössze 147.586-ra emelkedett, 41 év alatt tehát összesen csak tizenöt százalékkal nőtt. Ez a növekedés is elsősorban a románok beköltözésének tudható be, akiknek száma és aránya évtizedről-évtizedre emelkedett. (Háromszék megye egykori területén 1890: 13,4%; 1900: 14,3%; 1910: 15,5%). A népesség természetes szaporulata is az országos átlag alatt maradt (1900–1910 között 9,7%; az országos 11,6%-kal szemben). A főleg Romániába irányuló tömeges kivándorlásokról a népszámlálások többször megemlékeztek, de nagy volt a belső migráció is.

A népességszám alakulását befolyásoló *további fontos mozzanat*, hogy az első és második világháború után a megye területéről mintegy 25.000 lakos költözött át Magyarországra. (A Romániába szakadt magyarok 20%-os veszteségét arányosan a megye magyar lakosainak számára vetítettem.) A háborús veszteségeket is figyelembe véve mindkét esetben egy-egy évtized teljes természetes szaporulata esett ki, sőt a megye magyar lakosságának fogyásával is számolni lehet.

Az egész periódust két kisebb szakaszra osztva 1910 és 1941 között a lakosság száma látszólag stagnált. Az adat értékelésénél azonban figyelembe kell venni, hogy az 1941. évi népességszámból hiányoznak a Romániánál maradt helységek. (Az 1969. évi adatközlés sorrendjében: Bodzaforduló és tartozékai, Dobolló és tartozékai, Árapatak, Erősd, Hídvég, Aldoboly és Bácsstelek.) E helységek lakossága 1969-ben összesen 27.515 főt tett ki, 1941-ben tehát mintegy 20.000 fővel kell emelni a mai beosztással egyenlő terület népességszámát, amely ily módon kerekén 170.000 főre növekszik. Ehhez képest az 1969. évi adat csak 11.000 fővel magasabb és mindössze 6,5% növekedésnek felel meg. Ez az érték ismét alacsonyabb a várható természetes szaporulatnál, amely egyébként 1945–1966 között állandóan csökkenő irányzatot mutatott. Az adatok jelzik, hogy az elvándorlás üteme az utolsó két évtizedben meggyorsult.

A demográfiai változások nem egyformán érintették *a megye magyar és román anyanyelvű lakosságát*. Ezt mutatják azok az adatok, amelyek szerint 1910 és 1969 között a megye nyolcvan százalékát kitevő magyarok száma éppúgy tizenötezerrel nőtt, mint a számszerűen jóval kisebb románoké.

	Magyar		Román	
	száma/fő	aránya %	száma/fő	aránya %
1910	130 875	86,7	19 108	12,7
1969	145 828	80,5	34 600	19,1
Növekedés v. fogyás	+ 14.953	- 6,2	+ 15 492	+ 6,4

Az adatok jelzik, hogy a magyarok elvándorlásával egyidejűleg román beköltözések is történtek a megye területére, bár ennek nagyságát kedvezőbb természetes szaporulatuk némileg csökkenti. Számuk csupán a városokban nőtt meg érezhetően, a községek nyelvi megoszlása nem változott, a korábban magyarul lakta helységek ma is tisztán magyarok.

Ezt igazolta az a számítás, amelynek során a hiányzó adatok pótlására helységenként meg kellett becsülnöm a magyar és román anyanyelvűek számát. Az 1910. évi népszámlálás arányait teljes egészében változatlanul hagyva az 1966. évi népszámlálásban kimutatott megoszláshoz egészen közel eső eredményeket nyertem, csupán három város (Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely, Kovászna) adatait kellett a román beköltözéseknek megfelelően kisebb-nagyobb arányban módosítani. A községenként közölt adatok bemutatják számítási módszeremet, amelynek helyességét a végső eredmények igazolták. Ez pedig egyértelműen bizonyítja, hogy Romániában nem történt kísérlet a Kovászna megyei székely falvak etnikai egységének megbontására vagy megváltoztatására.

Az 1910–1969 között végbemenő változásokat vizsgálva általánosságban kiderül, hogy a mindkét forrásban egyaránt szereplő 115 település közül 57-ben növekedett, 13-ban közel azonos maradt, 45-ben pedig fogyott a helységek népességszáma. Megállapítható tehát, hogy csak a helységek felében tapasztalunk a természetes szaporulat nyomán jogosan várt népességnövekedést, de ezek közül is mindössze 15 akadt, ahol a gyarapodás üteme megfelelő volt, vagyis az eltelt 59 esztendő alatt meghaladta az ötven százalékot és ugyanennyi a még kielégítőnek minősített helységek száma is, (25–50%-os növekedéssel). A helységek népességszáma a következőképpen alakult:

50%-nál nagyobb volt a növekedés	15 helységben
25-50%-kal növekedett	15 helységben
10-25%-kal növekedett	15 helységben
3-10%-kal növekedett	12 helységben
	5 helységben
0– 3%-kal növekedett	
Ugyanannyi maradt	1 helységben
	7 helységben
0- 3%-kal fogyott	
3-10%-kal fogyott	14 helységben
15 -20%-kal fogyott	20 helységben
25-50%-kal fogyott	10 helységben
50%-nál nagyobb arányban fogyott	1 helységben

A 3%-nál kisebb növekedést vagy fogyást stagnálásnak neveztem, és a változatlan népességszámú helységgel együtt az e kategóriákban szereplő 13 helységet minősítettem így. Tágabb értelemben véve további 26 helység népességszáma topog egy helyben, amelyekben a változás aránya szintén tíz százalék alatt maradt.

Kovászna megye települései közül a vizsgált időszak alatt székhelye, Sepsiszentgyörgy fejlődött a leggyorsabb ütemben: népességszáma az 1910. évi 8665-ről a hozzátartozó két kisebb falu nélkül is 20.759-re emelkedett, a növekedés aránya tehát csaknem 150%-os.

Az ipartelepítések és a városban megindult nagy építkezések hatására a fejlődés azóta tovább gyorsult. A városba költözők elsősorban a megye népességéből kerülnek ki, így a város magyar jellege a mai napig megmaradt, de számos román is érkezett az ország különböző vidékeiről. A vezető állásúak jelentős része egyelőre Brassóból jár naponta munkahelyére. Ezzel kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy az 1956. évi népszámlálás szerint a város népességszáma 17.638 volt, ebből 2188 volt a románok és 15.308 a magyarok száma.

A megye mai városai közül Kézdivásárhely, a népes Kovászna és a városiasodó Barót növekedése ugyancsak jelentős volt, de mégis mindegyiké kevéssel 50% alatt maradt. Jelentősen meghaladta viszont ezt az arányt a megye legfrissebb városa, Bodzaforduló, különösen ha a korábban hat kerületre osztott település egészét tekintjük. A szomszédos helységek határából kiváló Bárkány, Salamás, Nagypatak és Virágospatak növekedési rátája ugyancsak igen magas és ezekkel együtt az egész városi körzet népessége 1910 és 1969 között 8751-ről 16.569-re emelkedett. Kovászna megye területén egyedül e románok lakta

helységek növekedési üteme magasabb a természetes szaporulat várt értékeinél. A legutóbbi években feltűnő, gyorsan izmosodó újabb telepek beköltözésekre is következtetni engednek.

A többi 50%-nál nagyobb arányban fejlődő helységek közül ugyancsak románok lakják az előző területekhez csatlakozó Dobollópatakat és Bácssteleket, a Hídvég határában kialakult Nyárospatakat, többségben Előpatakat is. Az utóbbihoz tartozó Hete nevű telepen román nyelvű cigányok gyarapodnak gyors ütemben. A székely helységek közül csupán kettő mutat hasonló arányú népességnövekedést: az egyik Maksa-Eresztevény, a másik Szentkatolna. Az elsőben a Szépmezőn létesült állami gazdaság foglalkoztat jelentős munkaerőt, a másodikban valószínűleg Kézdivásárhely közelsége játszott közre az átlagon felüli emelkedésben. Végül 97-ről 397-re nőtt Málnásfürdő népessége, ahol Előpatakhhoz hasonlóan a fürdőtelep üdülőinek személyzete bővült. Egyetlen község népessége növekedett meg az iparosítás következményeként, a Baróthoz csatolt Köpecbányatelepé, de ez is csak 494 főt számlál.

Ugyancsak 15 helység tartozik abba a csoportba, amelynek népességszáma 25–50%-kal emelkedett. Közülük a Sepsiszentgyörgyhöz tartozó Kilyén és Szotyor növekedését a város szomszédsága magyarázza. A többiek közül Bodok esetében a borvíztöltő-állomás bővülése vonzott több lakost. A már említett három városon kívül a központ-jelleg előnyei miatt telepednek meg többen Uzonban (Lisznyó és Bikkfalva rovására), korábbi gyors ütemű fejlődését folytatta Sepsibükszád és Mikóújfalva. Feltűnő a volt Udvarhely megyei helységek (különösen Erdőfüle) kedvező népesedési mérlege.

A középcsoportok elemzése kevesebb sikert ígér, ezért inkább az erősen fogyó helységek körét érdemes jobban szemügyre venni. Eredeti lakosságának több mint felét egy helység vesztette el, Barátos, ahol azonban sajátos esettel állunk szemben. Az 1910. évi népszámlálás már megjegyezte, hogy népességét az ideiglenesen létesült fűrésztelepek duzzasztották meg 1427 főre. Megszűnésükkel a helység a korábbi szintre süllyedt vissza (1900-ban 859 lakosa volt). Így tulajdonképpen a 25-50%-kal fogyó 10 község helyzetét kell alaposabban megvizsgálni, hogy a csökkenés fő gócait megtaláljuk.

Elhelyezkedésük azt mutatja, hogy a megye peremvidékein találjuk a legtöbb, nagy mértékben megfogyatkozó népességű helységet. Az egyik jellegzetes csoport az egykor jómódú Erdővidék falvaiból (Bodos, Középpajta, Nagypajta, Szárazajta, Zalánpatak), a másik Lemhényből és a környékén fekvő falvakból (Bélafalva, Csomortán, Kézdialmás, Kővár, Kurtapatak, Polyán, Szárazpatak) áll. Föltűnő még Nagyborosnyó és valamennyi odatartozó falu (Kisborosnyó, Feldoboly, Lécfalva, Cófalva) erős népességszám-csökkenése. Pedig ez utóbbi falvak a Székelyföld legdélibb magyar települései, kipusztulásuk a román nyelvhatár előrenyomulását eredményezné.

Különösen súlyos egyik-másik apró falu helyzete, amelyek közül több az elnéptelenedés rémével küzd, mint Feldoboly, amelynek népessége az 1910. évi 510-ről 1969-ig 328-ra olvadt, vagy Albis (709-580), Bélafalva (718-580), Haraly (523-399), Hilib (704-434), Kurtapatak (545-398), Sepsimagyarós (423-328) és a már 300 fő alá csökkenő Cófalva (360-262), Imecsfalva (393-282), Petőfalva (349-267) és Szacsva (302-256).

A falvak népességének fogyását részben az alacsony természetes szaporulat (különösen az Erdővidék helységeiben), részben a *munkaalkalom hiánya* következtében felgyorsuló *elváándorlás* idézte elő. E folyamat részleteinek megvilágítására 1941 és 1969 között még egy vizsgálatot végeztem, hogy a szaporodó és fogyó vidékek kontúrjai még jobban kirajzolódjanak. Az 1941. évi népszámlálás szerint ugyanis a népességszám alakulása 1910 és 1941 között általában kedvező volt, a falvak népességének fogyása csak a második világháború után indult meg. (Az összehasonlítás a Romániánál maradt helységekre nem terjedhetett ki, a vizsgált helységek száma ezért 95-re csökkent). Az adatok szerint a népesség 1941–1969 között:

50%-nál nagyobb arányban növekedett	2 helységben
25-50%-kal növekedett	5 helységben
15-20%-kal növekedett	8 helységben
3-10%-kal növekedett	10 helységben
0– 3%-kal növekedett	5 helységben
	12 helységben
0- 3%-kal fogyott	
3-10%-kal fogyott	16 helységben
10-25%-kal fogyott	18 helységben
25-50%-kal fogyott	9 helységben

Bár e rövidebb időszak alatt kisebb arányú változásokat várhatunk, eredményeink ezt csak a növekedés esetében tükrözik, a helységek fogyása nagyobb arányú, mint 1910–1969 között volt. A helyzet romlását jelzi, hogy ezúttal a fogyó népességű helységek száma már több mint kétszerese a szaporodóknak. A megvizsgált 95 községből mindössze 20 növekedett mindkét időszakban, 12-ben a növekedés megállt, és a helység népessége lényegében változatlan maradt, 36 helységben viszont a két világháború közötti növekedést 1945 után fogyás váltotta fel. A községi adatokból kitűnik, hogy a csökkenés a legtöbb esetben nagyobb mérvű volt az előzetes emelkedésnél. Az 1941-ig stagnáló helységek közül csupán egyben következett be javulás, négy helység lakosságának száma ugyanannyi maradt, kilencben viszont megindult a helység lakosságának fogyása. Végül a már 1910 és 1941 között is megfogyatkozó helységek közül kilenc haladt tovább a lefelé vezető úton és csak négyben sikerült megfordítani a kedvezőtlen folyamatot. Táblázatba sűrítve az elmondottakat:

	Nőtt	Stagnált	Fogyott
Az 1910-1941 között növekvő népességszámú helységek közül 1941-1969 között	20	12	36
Az 1910-1941 között stagnáló népességszámú helységek közül 1941-1969 között	1	4	9
Az 1910-1941 között fogyó népességszámú helységek közül 1941-1969 között	4		9

Míg 1910 és 1941 között még 68 helység népessége növekedett, 14 helységre stagnált és 13 fogyott, a másik periódusban már csak 25 növekvő van a 16 stagnáló és 54 fogyó mellett. Ezek az adatok híven tükrözik a megye népességfejlődésének irányát és jelzik, hogy a helységek java részéből az elmúlt időszakban sokan elköltöztek. Meg kell azonban vizsgálni, hogy a falvak elvándorló népéből mennyit fogtak fel a megye városai, hogyan alakult a városi és falusi népesség aránya.

A vizsgálatok elvégzése előtt tisztázni kell a *város fogalmát*, mert a román közigazgatási beosztásnak meglehetősen sok árnyalata van. Megkülönböztetnek tényleges városokat, ilyen a megyében Sepsiszentgyörgy, Barót, Kovászna, Bodzaforduló és Kézdivásárhely; városi alárendeltségű községeket, mint Kovásznánál Komandót, Bodzafordulónál Bárkányi és Szitabodzát (mely utóbbiakhoz további 6 falu tartozik); végül városhoz tartozó falvakat, amelyek Sepsiszentgyörgynél Kilyén és Szotyor; Barótnál Bodos, Bibarcfalva, Köpec, Miklósvár, Felsőrákos; Kovásznánál Csomakörös, Bodzafordulónál Fenyős, Scradoasa és Virágospatak, Kézdivásárhelynél Nyujtód.

Egyértelmű, hogy a városokhoz csak igazgatási szempontból odatartozó községeket e vizsgálatnál külön kell kezelni, egyébként (például Barótnál) teljesen félrevezető eredményeket kapnánk. További problémát jelent, hogy maguk a városi rangot nyert települések sem tekinthetők tényleges városoknak, vonatkozik ez még Kovásznára és Barótra is, de különösen Bodzafordulóra, amely szétszórt hegyi település jellegét megőrizte és még rendezett községnek is csak jóakarattal nevezhető. Az eléggé önkényes jelenlegi közigazgatási beosztástól eltérően a város fogalmát szigorúbban értelmezve az első vizsgálat alkalmával a „városi népesség” kategóriába csupán Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely, Kovászna és Barót

került. Mivel az 1941. évi adatok nem terjeszkednek ki valamennyi helységre, az összehasonlítást 1910 és 1969 között végeztem el. Szétválasztásukkal az alábbi eredményt kaptam:

	1910	1969	Növekedés %
Városi népesség	24 985	43 776	35,2
Falusi népesség	126 002	127 577	1,3
Összesen	150 987	181 153	20,0

Több mint fél évszázad alatt Kovászna megye falvainak mindössze 1575 fővel nőtt a népességszáma, ezzel szemben négy városában az 1910. évinél közel kétszer annyian élnek. A falvak népességének egy része tehát a megye városaiba áramlott és ott talált új otthon. A városi népességszámban jelentkező 18.791 főnyi többlet azonban jelentősen kevesebb a megye várható természetes szaporulatánál és jelzi, hogy korántsem tudták felszívni a megye népflöslegét. Mivel Kovászna megye egész területén a legutóbbi évekig csupán két nagyobb ipari üzem működött (a 90 éves sepsiszentgyörgyi textilgyár és a 70 éves dohánygyár), az elvándorló népesség elsősorban a Brassóban kifejlődő nagyipar vonzásába került és legtöbben e közel eső városban kerestek munkaalkalmat. Elősegítette ezt a belső mozgást, hogy a helységek többsége éveken át Brassó megyéhez tartozott. Sokan költöztek ugyanakkor Petrosényba és más távolabbi iparvidékekre is. Pontos számokat nem ismerünk, de bizonyos, hogy a Romániában végbemenő gazdasági változások sok, iparban elhelyezkedő munkaerőt sodortak az ország különböző tájaira.

Annak érdekében, hogy az elvándorlást kiváltó tényezőket és a helységek népességszám-változásainak okát közelebbről megismerjük, még egy számítást végeztem el. A megye helységeit ezúttal öt kategóriába soroltam. Változatlanul hagytam a városok csoportját, a falvakét pedig az alábbi részekre osztottam:

1. A városok alá rendelt falvak
2. Közigazgatási központ (beleértve a városokból kivont Bodzaforduló adatait)
3. Ezer lakosnál népesebb községi alárendeltségű falvak
4. Ezer lakos alatti községi alárendeltségű falvak (Mindkettő az 1969. évi állapot szerint).

A népesség e csoportok között az alábbiak szerint oszlott meg:

	1910	1969	Növekedés v. abszolút számban	fogyás %-ban
Városok	24 985	43 776	+ 18 791	+ 35,2
Városok alá rendelt falvak	8 179	8 900	+ 721	+ 8,8
Közigazgatási központok (községek)	65 537	72 210	+ 6 673	+ 10,2
Községi alárendeltségű falvak				
1000 fő felett	23 591	28 113	+ 4 522	+ 19,2
1000 fő alatt	28 695	28 154	- 541	- 1,9
Összesen	150 987	181153	+ 30 166	+ 20,0

A vizsgálat legfeltűnőbb eredménye, hogy az 1000 lakosnál nagyobb községi alárendeltségű falvak népessége nagyobb ütemben nőtt, mint a közigazgatási központoké, a városok alá rendelt falvak pedig még ennél is lassabban növelték lakosságukat. Legkevésbé életképeseknek az 1000 főnél kevesebb lakossal rendelkező falvak bizonyultak, ahol 1910 és 1969 között a népesség csökkenése jelentkezett.

Az elvégzett vizsgálatok alapján megállapítható, hogy Kovászna megye falusi lakossága a második világháború utáni időszakban már 1969-ig is jelentős népességet veszített. Ez a folyamat az azóta eltelt húsz esztendőben tovább folytatódott, de a települések számszerű adatait nem ismerjük, és így további részletes összehasonlítás elvégzésére nem volt lehetőség.

A megye népessége az 1966. évi 176.858-ról 1977-ig 199.017-re növekedett ugyan, de eközben a városok népessége 54.715-ről 82.717-re nőtt, a peremközségek népessége viszont 11.116-ról 10.673-ra, a községeké 111.027-ről 106.127-re csökkent. Az utóbbi években Magyarországra áttelepülők számának rohamos növekedése is csak rontott a helyzeten. Ezért valóban jogos az aggodalom Kovászna megye falvainak elnéptelenedése miatt, amit azután könnyen követhet teljes lerombolásuk.

SUMMARY

Zoltán Dávid: Population Changes in Kovászna County between 1910 and 1969

The changes in the number of Hungarians living in Romania can only be traced at county level, since no census data on individual villages have been published in recent years. However, in the case of the Kovászna county (formerly Háromszék, in Romanian Covasna), the number of inhabitants of towns and villages, along with much other statistical data, were published in a book that appeared in 1969 in Sepsiszentgyörgy. This provided an opportunity to make a comparison with the last Hungarian census (taken in 1910). Although the volume does not contain data about the ethnic break-up of the villages, this was also investigated. When projected into the 1969 data, the 1910 proportions yielded approximately the same results as those of the census at county level. The ethnic situation in the villages remained unchanged, while increased Romanian settlement in the towns was discernible.

In the span of almost sixty years, the population of the county increased by 20 per cent – which is considerably less than could be expected on the basis of natural population growth. There was, then, a tendency to transmigration which needs to be taken into account. An increase of 50 per cent, which is consistent with the natural population growth, can only be found in 15 of the 115 settlements within the county. The number of settlements where the growth rate is 25 to 30 per cent is also 15. The population growth was less than the above in 27 settlements. In 13 settlements, the size of the population remained unchanged, while in 45 it decreased. Conspicuous growth occurred in towns and amongst the villages, in Maksa-Eresztevény, Szentkatolna, and the Romanian-populated villages. The decrease was considerable in the villages of the once-rich region of Erdővidék and Lemhény, and the danger of depopulation is looming in several small villages, for example. Feldoboly, Cófalva, Kurtapatak, Imecs-falva, Sepsimagyaros and Haraly. Forced urbanization and the very difficult situation of the agricultural population can also, in the absence of firm measures, lead to the destruction of the villages.

Sor- szám	Helység neve	Népességszám			A népesség anyanyelve, 1910		Nemzetiségi megoszlás, 1969		Megjegyzés
		1969	1941	1910	magyar	román	magyar anyanyelvű	román	
27.	Bacon (Nagy-)	1 929	2 289	2 172	2 114	24	1 900	29	
28.	Kisbacon	726	702	760	760	-	726	-	1910. Udvarhely m.
29.	Szárzajta	1 321	1 769	1 792	1 792	-	1 321	-	
30.	Magyarher- mány	1 213	1 222	1 185	1 183	2	1 213	-	1910. Udvarhely m.
31.	Uzonka- fürdő	193	-	-	-	-	193	-	Uj település
	ÖSSZESEN	5 382	5 982	5 909	5 849	26	5 353	29	
32.	Barátos	783	814	1 427	1 280	119	783	-	1900: 854. Fűrésztelepek létesültek ideiglenesen
33.	Páké	496	615	587	585	2	496	-	
34.	Telek	847	842	773	757	-	847	-	Orbaitelek
	ÖSSZESEN	2 126	2 271	2 787	2 622	121	2 126	-	
35.	Bardóc	937	923	892	883	2	937	-	Udvarhely megye
36.	Székelyszál dobos	1 043	988	935	871	56	1 000	43	Udvarhely megye
37.	Erdőfüle	1 669	1 376	1 231	1 228	2	1 669	-	Udvarhely megye
38.	Olasztelek	879	801	858	837	1	879	-	Udvarhely megye
	ÖSSZESEN	4 528	4 088	3 916	3 819	61	4 485	43	
39.	Bereck	2 835	3 418	3 045	1 862	1 181	1 735	1 100	
40.	Kézd mar- tonos	918	1 150	1 097	739	358	600	318	
41.	Ojtoz	1 088	-	230	225	5	600	488	1910. Ojtoz-telep
	ÖSSZESEN	4 841	4 568	4 372	2 826	1 544	2 935	1 906	
42.	Bodok	1 241	1 147	965	965	-	1 241	-	
43.	Oltszem	679	734	638	634	1	679	-	
44.	Zalán	801	847	793	799	-	801	-	
	ÖSSZESEN	2 721	2 728	2 396	2 392	1	2 731	-	
45.	Bölon	2 019	2 726	2 354	2 341	12	2 660	36	
46.	Bölonpatak	677							Valószínűleg Bölonnél szerepel
	ÖSSZESEN	2 696	2 726	2 354	2 341	12	2 660	36	
47.	Csernáton	3 488	3 728	3 236	3 205	9	3 488	-	Felső-; Alsó-
48.	Albis	580	710	709	707	-	580	-	Kézdialbis
49.	Ikafalva	516	657	630	630	-	516	-	
	ÖSSZESEN	4 584	5 095	4 575	4 542	9	4 584	-	
50.	Dobolló	977	-	1 233	17	1 217	-	977	1941. Románia!
51.	Márkosrét	526	-	-	-	-	-	526	Nem szerepelt 1941. Románia!
52.	Markos	470	-	703	4	699	-	470	1941. Románia!
53.	Dobollópa- tak	526	-	349	41	308	-	526	1941. Románia!
	ÖSSZESEN	2 499	-	2 285	62	2 223	-	2 499	
54.	Előpatak	1 226	709	765	209	553	226	1 000	
55.	Árapatak	1 154	-	1 326	695	627	600	554	1941. Románia!
56.	Erősd	554	-	481	235	239	274	280	1941. Románia!
57.	Hete	327	-	197	-	197	-	327	Árapatakhoz t.
	ÖSSZESEN	3 261	709	2 769	1 139	1 616	1 100	2 161	

Sor- szám	Helység neve	Népességszám			A népesség anyanyelve, 1910		Nemzetiségi megoszlás, 1969		Megjegyzés
		1969	1941	1910	magyar	román	magyar	román	
						anyanyelvű			
58.	Gelence	3 421	3 629	3 663	3 357	93	3 300	121	
59.	Haraly	399	523	406	406	-	399	-	
	ÖSSZESEN	3 820	4 152	4 069	3 763	93	3 699	121	
60.	Gidófalva	1 040	909	925	879	-	1 040	-	
61.	Angyalos	762	719	550	546	2	762	-	
62.	Fotos	460	464	432	430	1	460	-	Fotosmartonos
63.	Zoltán	500	494	477	477	-	500	-	Étfalvazoltán
	ÖSSZESEN	2 762	2 586	2 384	2 332	3	2 762	-	
64.	Hídvég	1 684	-	1 581	1 110	457	1 200	484	Lüget nélkül 1941. Románia!
65.	Nyáros- patak	552	-	330	13	317	-	552	1941. Románia!
	ÖSSZESEN	2 236	-	1 911	1 123	774	1 200	1 036	
66.	Illyefalva	1 295	1 550	1 360	1 340	8	1 295	-	
67.	Aldoboly	775	-	1 425	830	585	775	-	1910. Farkasvágó és Vámoshíd- puszta adataival
68.	Szentkirály	502	588	435	435	-	502	-	
	ÖSSZESEN	2 572	2 138	3 220	2 605	593	2 572	-	
69.	Kézdiszentlé- lek	2 747	3 284	3 006	3 002	1	2 747	-	
70.	Kiskászon	434	-	-	-	-	343	-	Nem szerepelt
71.	Kővár	1 007	1 141	1 217	1 217	-	1 007	-	
72.	Szárazpa- tak	756	948	882	879	3	756	-	
	ÖSSZESEN	4 944	5 373	5 105	5 091	4	4 944	-	
73.	Kökös	1 333	1 315	1 069	1 038	31	1 333	-	1941. Románia (Aldobolyból
74.	Bácstelek	802	-	138	-	138	-	802	idecsatolták Farkasvágót és Vámoshídpusztát)
	ÖSSZESEN	2 135	1 315	1 207	1 038	169	1 333	802	
75.	Kőröspatak	1 466	1 324	1 277	1 259	9	1 466	-	
76.	Árkos	1 712	1 821	1 721	1 713	5	1 712	-	
77.	Káinok	636	780	665	659	1	636	-	
	ÖSSZESEN	3 814	4 125	3 663	3 631	15	3 814	-	
78.	Lemhény	2 526	2 850	2 943	2 836	50	2 500	26	
79.	Kézdiáimás	1 197	1 420	1 328	1 328	-	1 197	-	
80.	Csömörtán	618	701	677	677	-	618	-	
	ÖSSZESEN	4 341	4 971	4 948	4 841	50	4 315	26	
81.	Maksa- Eresz-tevény	1 883	1 122	981	980	1	1 883	-	Maksa 760, Eresztevény 221
82.	Dalnok	1 374	1 489	1 374	1 359	12	1 374	-	
83.	Sepsibese- nyő	493	1 539	455	455	-	493	-	
	ÖSSZESEN	3 750	3 150	2 810	2 794	13	3 750	-	

Ssz.	Helység neve	Népességszám			A népesség anyanyelve, 1910		Nemzetiségi megoszlás, 1969		Megjegyzés
		1969	1941	1910	magyar	román	magyar	román	
							anyanyelvű		
84.	Málnás	741	993	751	755	1	741		
85.	Mikóújfalu	2 075	1 995	1 750	1 557	6	2 075	-	
86.	Sepsibük- szád	2 624	2 437	1 971	1 952	9	2 624	-	
87.	Málnás- fürdő	397	-	97	82	-	300	97	
88.	Zalánpatak	306	382	344	344	-	306	-	
	ÖSSZESEN	6 143	5 807	4 733	4 690	16	6 046	97	
89.	Nagyajta	1 193	1 351	1 417	1 385	9	1 193	-	
90.	Középjata	1 347	1 553	1 473	1 471	1	1 347	-	
	ÖSSZESEN	2 540	2 904	2 890	2 856	10	2 540	-	
91.	Nagyboros- nyó	1 493	1 697	1 544	1 533	5	1 493	-	
92.	Kisboros- nyó	491	630	578	559	13	491	- Nagypatak és Saramás nélkül	
93.	Feldoboly	328	457	510	503	3	328	-	
94.	Lécfalva	828	865	985	976	-	828	-	
95.	Cófalva	262	359	360	360	-	262	-	
96.	Kispatak	62	-	-	-	-	62	-	
	ÖSSZESEN	3 464'	4 308	3 977	3 931	21	3 464	-	
97.	Oszdola	2 626	2 763	2 633	2 441	191	2 500	126	
98.	Hilib	434	751	704	689	15	434	-	
	ÖSSZESEN	3 060	3 514	3 130	3 330	206	2 934	126	
99.	Polyán	1 535	1 762	1 731	1 727	4	1 535	- Kézdiszentke-reszt	
100.	Bélfalva	580	956	718	718	-	580	-	
101.	Esztelnek	1 102	1 259	1 147	1 121	4	1 102	-	
102.	Kerpenyes	580	-	-	-	-	580	-	
103.	Kurtapatak	398	570	545	537	-	398	-	
	ÖSSZESEN	4 195	4 547	4 141	4 103	8	4 195	-	
104.	Réty	1 535	1 561	1 390	1 382	2	1 535	- Komollóval együtt	
105.	Egerpatak	521	512	505	-	521	-	-	
106.	Bitá	456	490	459	459	-	456	-	
107.	Szacsva	256	294	302	282	19	256	-	
	ÖSSZESEN	2 768	2 857	2 656	2 628	27	2 768	-	
108.	Szentkatolna	1 514	1 199	985	978	2	1 514	-	
109.	Hatolyka	471	478	470	470	-	471	-	
110.	Imecsfalva	282	393	422	420	2	282	-	
111.	Marton- falva	631	641	508	508	-	631	-	
112.	Markos- falva	755	861	830	830	-	755	-	
	ÖSSZESEN	3 653	3 572	3 251	3 206	4	3 653	-	
113.	Torja	3 822	4 391	4 005	3 999	5	3 822	- Karatnavolál adataival	
114.	Futásfalva	674	774	731	-	674	-	-	
	ÖSSZESEN	4 506	5 165	4 738	4 730	5	4 506	-	

Helység neve	Népességszám			A népesség anyanyelve, 1910		Nemzetiségi megoszlás 1969		Megjegyzés
	1969	1941	1910	magyar	román	magyar	román	
			anyanyelvű					
115. Uzon	2 269	220	1 652	1 632	12	2 240	29	
116. Lisznyó	673	932	748	744	4	673	-	
117. Iisznyópata- tak	179		176	161	15	100	79	
118. Bikkfalva	627	850	846	827	19	600	27	Tálpatak nélkül
119. Lunka	182	-	133	66	65	-	182	
120. Sepsima- gyaros	328	423	430	401	29	328		Külterület
121. Szentivánla- borfalva	1 010	1 141	889	879	2	1 010	-	
ÖSSZESEN	5 268	5 547	4 874	4 710	146	4 951	317	
122. Vargyas	2 220	2 088	1 793	1 782	7	2 220	-	
123. Zabola	3 723	3 766	4 255	3 674	461	3 160	5 63	Páva adataival
124. Petőfalva	267	371	342	342	-	267	-	
125. Tamásfalva	858	793	590	589	1	858	-	
126. Szörcse	713	722	623	615	1	713	-	
ÖSSZESEN	5 561	5 652	5 810	5 220	463	3 998	563	
127. Zágon	4710	4 229	3 778	2 855	884	3 170	1 000	Bárkány nélkül
128. Papok	1 348	1 561	2 460	2 022	344	1 148	200	(1353) Komandó nélkül (1917)
ÖSSZESEN	5518	5 790	6 238	4 877	1 228	4318	1 200	
ÖSSZESEN	181	150	150	130 238	19	144	34 700	
	153	067	997		129	453		